

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-14> (дата звернення: 05.11.2025).

6. Про затвердження Порядку організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах цивільного захисту : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 лют. 2022 р. № 116. *Офіційний вісник України*. 2022. № 32. Ст. 1763. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0534-22> (дата звернення: 05.11.2025).

7. Національне агентство з питань запобігання корупції. Методичні рекомендації щодо підготовки та реалізації антикорупційних програм органів влади : рішення НАЗК від 19 січ. 2017 р. № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0031884-17> (дата звернення: 05.11.2025).

8. Черненко О. М. Психологічні аспекти діяльності рятувальників у стресових ситуаціях : монографія. Харків : Національний університет цивільного захисту України, 2020. 220 с.

9. Barannik V. V., Krasnorutskiy A. O., Pasynchuk K. M., Babenko Yu. M., Stepanko O. S., Tupitsa I. M. A Method for Restructuring Video Data in Compressed Coding Systems to Increase Reliability. *Visnyk NTUU KPI. Seriya – Radiotekhnika, Radioaparotobuduvannia*. № 88. С. 50–59. DOI: <https://doi.org/10.20535/RADAP.2022.88.50-59>

Пастух Ігор Дмитрович,

завідувач кафедри адміністративного прав та процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

У сучасних умовах реабілітація учасників бойових дій та їх інтеграція в цивільне життя набувають особливої суспільної та державної ваги. Ветерани, здобувши у війську унікальний досвід управлінської діяльності, тактичної підготовки та стресостійкості, можуть значно посилити кадровий потенціал правоохоронних органів. Водночас ефективний механізм їх соціально-правової адаптації та працевлаштування потребує чіткої нормативно-правової бази, комплексної системи підтримки й узгоджених процедур відбору, навчання та супроводу. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробити інтегровану модель, яка забезпечить не лише юридичний захист прав ветеранів, але й оптимізує процес їх

професійної реалізації у сфері безпеки й правопорядку. Підстави для звільнення з військової служби та набуття статусу ветерана визначені у статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Серед таких підстав – демобілізація після завершення особливого періоду, закінчення контракту, досягнення граничного віку, стан здоров'я чи сімейні обставини. Звільнення відбувається зі зарахуванням до запасу (резерву) або відставки, що оформлюється наказом і відповідними документами згідно зі статтею 24 цього Закону (визначає порядок закінчення проходження військової служби). Після звільнення колишні військові набувають статусу ветеранів війни. Цей статус надає соціальні гарантії згідно із Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (№3551-ХІІ) – зокрема право на пільги та підтримку з працевлаштування (наприклад, професійне навчання, переважне право при скороченні тощо).

Важливим завданням держави є допомога колишнім військовим у переході, зокрема, до цивільної правоохоронної діяльності. Держава має реалізувати програми соціальної й професійної адаптації, передбачені законодавством. Згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (№2011-ХІІ), органи виконавчої влади зобов'язані забезпечувати реалізацію прав звільнених військовослужбовців, зокрема на освіту і перекваліфікацію (стаття 8, стаття 13 цього Закону визначають право на освіту та перекваліфікацію). Кабінет Міністрів України за участю Міністерства у справах ветеранів, Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ повинні розробити міжвідомчі програми перекваліфікації. Ці програми можуть включати навчальні курси для отримання цивільних спеціальностей у сфері правоохоронної діяльності – наприклад, курси підготовки поліцейських, у т.ч. патрульної поліції тощо. Нормативною підставою є постанова Кабінету Міністрів України №1057 від 21.06.2017, яка затверджує Порядок професійної адаптації учасників бойових дій та інших ветеранів (відповідно до Закону про статус ветеранів війни). Професійна адаптація має здійснюватися за державний кошт на базі закладів освіти системи зі специфічними умовами навчання. Результатом цього етапу стане підвищення конкурентоспроможності ветеранів на ринку правоохоронних вакансій і приведення їх кваліфікацій у відповідність до вимог служб.

Колишні військові мають бути поінформовані про можливості кар'єри у правоохоронних структурах. Рекомендовано створити при центрах соціальної адаптації ветеранів (службах зайнятості, центрах

допомоги учасникам АТО/ООС) спеціальні інформаційні пункти щодо вступу на службу до поліції, Національної гвардії, СБУ, Держприкордонслужби тощо. На цьому етапі важливо донести умови та вимоги вступу на відповідну службу, визначені профільними законами. Відповідно до статті 49 Закону України «Про Національну поліцію» загальні вимоги до кандидатів на службу є такими: вік від 18 років, повна середня освіта, відсутність судимості, належна фізична підготовка тощо. Колишні військові зазвичай відповідають цим критеріям та мають переваги – дисципліну, досвід поводження зі зброєю, досвід роботи в стресових умовах. Стаття 2 Закону «Про НГУ» містить перелік функцій, суміжних з діяльністю поліції (забезпечення правопорядку, протидія злочинності тощо). Для працевлаштування в НГУ ветеранам необхідно звернутися до військових частин НГУ або територіальних підрозділів МВС; умови прийому схожі з контрактною службою у ЗСУ (вік, стан здоров'я, професійний добір). Законодавство (зокрема, ст. 9 Закону «Про НГУ») передбачає укладення нового контракту про проходження служби в НГУ, при цьому ст. 20 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» застосовується до прийняття на контрактну службу і в НГУ також. Важливо, що час служби в НГУ зараховується до загального військового стажу.

Згідно із Законом України «Про Державну прикордонну службу України», ДПСУ є правоохоронним органом спеціального призначення, який охороняє суверенітет на кордоні та бореться з протиправною діяльністю на ньому (стаття 1, стаття 2 цього Закону визначають завдання і функції служби). Комплектування особового складу ДПСУ проводиться шляхом прийняття громадян на військову службу за контрактом (аналогічно до ЗСУ). Для ветеранів, особливо тих, хто має досвід бойових дій або службу в прикордонних районах, ДПСУ є природним продовженням кар'єри. Стаття 19 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» та стаття 20 цього ж Закону передбачають загальні умови укладення контракту і прийняття на службу, які застосовуються і до ДПСУ. Важливо, що стаття 8 Закону «Про ДПСУ» гарантує соціальні права військовослужбовців-прикордонників нарівні з військовими ЗСУ, тож ветерани збережуть пільги і статус військовослужбовця.

Деякі колишні військові можуть знайти застосування у нових структурах, створених у системі правопорядку України за останні роки. Наприклад, Державне бюро розслідувань (ДБР) – займається розслідуванням військових та посадових злочинів; має спеціальні

підрозділи силового забезпечення, де потрібні навички військових. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» (№794-VIII) визначає статус ДБР як правоохоронного органу, і він дозволяє приймати на службу осіб, що відповідають критеріям (вища освіта, досвід служби, відсутність корупційних правопорушень). Колишні військові із правничим ступенем вищої освіти або досвідом у військовій юстиції можуть претендувати на посади слідчих ДБР, а особи з бойовим досвідом – на вакансії оперативників ДБР. Аналогічно, Національне антикорупційне бюро України та Бюро економічної безпеки мають підрозділи фізичної безпеки та силової підтримки, де досвід спецслужб чи військовий вишкіл є плюсом.

Для успішної реалізації ветеранів у правоохоронній сфері необхідно внести законодавчі зміни, що сприятимуть переходу військових у правоохоронні органи: квоти на прийом ветеранів – квотування робочих місць для ветеранів у системі МВС, СБУ та інших органів; врахування військового досвіду як еквіваленту освіти чи стажу; спрощений відбір до закладів освіти сектору безпеки.

При цьому роботодавці-правоохоронні органи мають: забезпечити психологічну підтримку; сприяти кар'єрному зростанню ветеранів; демонструвати успішні приклади переходу військових у правоохоронці, щоб руйнувати стереотипи і заохочувати інших ветеранів; забезпечити можливість громадського контролю й участі ветеранських організацій у моніторингу виконання цих заходів.

Водночас, лише комплексний підхід, що ґрунтується на чинних законах України, та передбачає тісну координацію між структурами сектору безпеки і оборони дозволить державі не втратити людський капітал, сформований під час війни, і зміцнить правоохоронні органи мотивованими кадрами з унікальним досвідом. Успішна інтеграція ветеранів у правоохоронні структури підвищить загальний рівень безпеки в суспільстві, забезпечить їх гідне працевлаштування та мінімізує соціальні ризики, пов'язані з їх поверненням до цивільного життя.